

Liberal Bir Bilim Adamı: Prof. Dr. Osman Okyar

Erdal TÜRKKAN

109

Piyasa

Osman OKYAR (1917-2002), Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başkanlarından ve Cumhuriyet'in ilk liberal partilerinden olan Serbest Fırka'nın kurucusu Ali Fethi Okyar'ın oğludur. 1936 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun olan Osman Okyar, 1940 yılında Cambridge Üniversitesi'nden "First Class Honours" ile iktisat dalında B. A. derecesini almış, 1947 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde Prof. Neumark Yönetiminde "*Neo Klasik Teoriden Keynes Teorisine*" isimli doktora tezi ile iktisat doktoru olmuştur. 1952 yılında doçent olan Okyar, kariyerine Beyrut Amerikan Üniversitesi İktisadî Araştırma Enstitüsünde misafir öğretim üyeliği (1957-58), CHP Araştırma Bürosu başkanlığı (1958-61), Devlet Planlama Teşkilatı danışmanlığı (1961-64), Merkez Bankası yönetim kurulu üyeliği (1961-65), ODTÜ İktisat Bölümü öğretim üyeliği (1961-62), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği danışmanlığı (1962-65) yaparak devam etmiştir. Okyar 1964-67 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'nü yürütmüştür. 1967 yılı başında Hacettepe Üniversitesi'nde göreve başlayan Okyar, Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi'nin kurucu dekanı olmuş, kariyerinin en uzun dönemini ise, kurucusu olduğu Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü'nde geçmiştir¹. 1985 yılında emekliye ayrılan Osman Okyar bilim adamı olarak çalışmalarını yaşamının sonuna kadar aktif bir biçimde sürdürmüştür.

Osman Okyar, kariyeri boyunca Türkçe ve yabancı dilde çok sayıda kitap ve makale yazmış ve kitap editörlüğü yapmıştır.² Okyar bilimsel hayata katkılarını daha çok makaleler şeklinde gerçekleştirmiştir. Onun makalelerinin tümünü tes-

Prof. Dr. Erdal Türkkkan, Akdeniz Üniv., İ.İ.B.F., İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

1. O. Okyar'ın daha detaylı bir özgeçmişi için bakınız: İbrahim Tanyeri, "Prof. Dr. Osman Okyar ve Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü", Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi, *Prof. Dr. Osman Okyar'a Armağan Sayısı*, Cilt 3, Sayı 1-2, 1985 s.1-8

2. O. Okyar'ın kitap ve makaleleri listesi için bakınız: Tanyeri, *a.g.e.* s.3-8.

pit etmek hiçbir zaman mümkün olamamıştır. Okyar her yazısında ele aldığı konuda o zamana kadar kimsenin ele almadığı veya vurgulamadığı yeni bir noktayı ön plana çıkarmış veya yeni bir yaklaşım getirmiştir. Bu yazılarıyla Okyar iktisat bilimine ve genel olarak sosyal bilimlere çok çeşitli katkılarda bulunmuştur. Ne var ki bu katkılar daha çok yabancı meslektaşları tarafından fark edilmiştir. Okyar, 1952 de Paris’de yayınlanan *Economie Appliqué* dergisinde yazdığı “Keynezyen Teori ve Gelişmekte Olan Ülkeler” adlı makalesinde Keynezyen teorinin gelişmekte olan ülkelerde uygulanamayacağını savunmuş ve bu görüşler o zaman büyük ilgi uyandırmıştı. Şüphesiz onun makalelerinin tümüne ulaşılabilmesi bugüne kadar sağlıklı ve bütüncül bir değerlendirmenin yapılmasını güçleştirmiştir. Bu nedenle iktisat bilimine katkıları henüz tam olarak tespit edilmiş ve değerlendirilmiş değildir. Ancak gerek İngilizce gerekse Fransızca olarak kaleme aldığı eserler Türkiye’nin dünyaya tanıtılmasında büyük bir boşluğu doldurmuştur. Okyar, millî gelir hesaplama yöntemleri, Keynezyen teori, Türkiye-Avrupa ilişkileri, karma ekonomi ve devletçilik, üniversiteler, Türkiye’de sanayileşme, dış açılma politikaları, Osmanlı ve Türkiye iktisat tarihi, Atatürk ve ekonomi gibi çok farklı konularda yazılar yazmıştır. Okyar’ın yazılarında en fazla üzerinde durduğu konu, gerek Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyet döneminde devletçilik anlayışı olmuştur. O devletçiliğin en revaçta olduğu dönemlerde bile Türkiye’nin kalkınmasının devletçilikten uzaklaşılması ile mümkün olabileceğini ince bir üslûpla ortaya koymaya çalışmıştır. Diğer taraftan Osman Okyar Türkiye’nin siyasî, ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınmasının yolunun batı ile bütünleşmeden geçtiğini her zaman vurgulamıştır.

Okyar, Türkiye’nin dış bilim dünyası ile ilişkilerinin geliştirilmesinde de çok önemli roller oynamış, adeta Türkiye’nin bir bilim elçisi olma görevini üstlenmiştir. Dünyaca tanınmış bilim adamlarının Türkiye üzerine düşünmesini ve yazmasını teşvik etmek için büyük çabalar sarf etmiş, bu konuda her fırsatı değerlendirmeye çalışmıştır. 1949’da Türkiye’ye gelen A. Toynbee ile tanışma fırsatı bulmuş ve onun iyi ilişkiler ve tanıtım çabaları sayesinde bir Türk sempatzmanı haline gelmesinden çok etkilenmiştir. Okyar, Cambridge Üniversitesi’nden R. Stone ile millî gelir üzerine çalışmalar yapmış, 1951’de Stone Türkiye’ye gelerek Okyar’ın çalıştığı “Millî Gelir Etüt Grubu” ile ortak çalışmalar yürütmüştür. Okyar, Paris, “Institut Economique Appliquée” den F. Perroux ile de ortak çalışmalar yapmıştır. H. Chenery 1953’de Türkiye’ye geldiğinde Okyar ile Türkiye hakkında bir rapor hazırlanmıştır. Okyar ayrıca Tel Aviv Üniversitesi’nden Z. Y. Herslag, Minnesota Üniversitesi profesörlerinden A. O. Krueger, Munich Üniversitesi profesörlerinden W. Gumpel ve daha pek çok yabancı bilim adamı ile Türkiye üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Okyar özellikle Osmanlı tarihi üzerine çalışmaların yapılması konusunda uluslararası işbirliğine büyük önem vermiştir. Yönetim Kuru-

lu üyesi olduğu “Comité International Pour les Etudes Pres Ottoman et Ottoman” (CIEPO) çerçevesinde gerek İslam dünyasından gerekse Batıdan tanınmış tarihçileri bir araya getirmiş her üç senede bir yapılmasına karar verilen Türkiye’nin İktisadi ve Sosyal Tarihi Kongresi’nin ilkinin 1978’de Hacettepe Üniversitesi’nde gerçekleştirmiştir. Bu kongreye Prof. R. Mantran, Madame I. Melikoff, Jean-Louis Bacque Grammont, P. Dumont, A. Celil, Prof. Temimi, J. Lendau, G. Hazai, B. Lewis, H. G. Majer gibi tanınmış isimler bilimsel katkıda bulunmuştur³.

Osman Okyar Türkiye’nin iç ve dış siyaseti ile de yakından ilgilenmiş ve bu alanlardaki gelişmeleri çok yakından takip etmiştir. Bu amaçla *Forum Dergisi* çerçevesinde Prof. Aydın Yalçın ile uzun yıllar özellikle iç siyaset alanında birlikte çalışmış ve görüşlerini sürekli *Forum Dergisi*’nde yazmıştır. Okyar, Dış Politika Enstitüsü çerçevesinde de Seyfi Taşhan ile yakın işbirliği içerisinde çalışmış ve Türkiye’nin temel dış politika sorunlarını hem yerli hem de uluslararası platformlarda izlemiş ve tartışmıştır. Bu platformlarda Okyar büyük bir enerji ile en çok ve en istikrarlı katkıda bulunan bir kişi olarak temayüz etmiştir. Okyar ayrıca Liberal Düşünce Topluluğu’nun ilk üyeleri arasında yer almış ve 7. yılına giren Liberal Düşünce Dergisi’nin hem Uluslararası Danışma Kurulu üyesi olarak, hem de zaman zaman kaleme aldığı ve dergide yayınladığı yazılarla katkıda bulunmuştur.

Osman Okyar, liberal kişiliği ve tavırlarıyla da daima dikkatleri çekmiş bir bilim adamıydı. O, liberal görüşlere yakınlık duymakla birlikte her türlü görüşü dikkatle okumuş, dinlemiş ve ciddiyetle değerlendirmiş, yeni arayışlara daima açık olmuş, hiçbir zaman bağınazca tutum içine girmemiştir. Okyar ufkunu genişletmeye daima önem vermiş, bunun için de sürekli okumuş ve dinlemiştir. Ayrıca kendi görüşlerini açık bir biçimde söylemekten hiçbir zaman çekinmemiştir. Okyar usta bir eleştiricidir. O gerek dinlediği gerekse okuduğu şeyler hakkında kanaatini bildirmeye daima büyük önem vermiş, yaptığı eleştirilerde tutarlı ve yapıcı olmuştur. Okyar liberal bir yönetici olmuştur. Kendi görüşlerini paylaşmayanlarla daima bir ekip halinde çalışmış, belli bir yeteneğe sahip olması kaydıyla kadrosuna her görüş ve eğilimde insanı almış ve bu insanlara önemli yetki ve sorumluluk vermekten kaçınmamıştır. Hiçbir zaman yetkilerini despotça kullanmamış, katılımcılığa açık olmuştur. Akademisyenlerin kendi kendisini yönlendirecek sorumluluğa sahip olduğu varsayımı ve anlayışı ile hareket etmiş, hiçbir zaman müdahaleci olmamıştır. Okyar tecrübeye daima büyük önem vermiş, yapılan uygulamaların tecrübeler ışığında gözden geçirilmesine özen göstermiştir. Okyar hiçbir zaman tahakküm etme arzusuna kapılmamış, daima alçak gönüllü, cana yakın ve nazik bir tutum izlemiştir.

3. O. Okyar’ın bilim adamı olarak özgeçmişi ve özellikleri konusunda bakınız. Erdal Türkkân, “Batılı Anlamda Bir Bilim Adamı: O. Okyar” *Hacettepe Üniversitesi İ.L.B.F. Dergisi*, Prof. Dr. Osman Okyar’a Armağan Sayısı. Cilt 3. Sayı 1-2, 1985. s.9-15.